5. Сидоренко В.В. Педагогічний коучинг як інноваційна технологія науково-методичного супроводу професійно-особистісного розвитку вчителя в системі післядипломної освіти / В.В. Сидоренко // Наукова скарбниця освіти Донеччини. – Донецьк. – 2014. – № 3 (14). – С. 13–19.
6. Сластенин В.А. Рефлексивная культура и профессионализм учителя // Профессионализм педагога: сущность, содержание, перспективы развития: Материалы Юбилейной международной научно-практической конференции, приуроченной к 10-летию МАНГО: В 2 ч. Ч. 1.1. – М.: МАНПО, 2005. С.5–14.
7. Сорочан Т.М. Технології професійного розвитку педагогів: методичний порадник ⁄ Упорядники: Тамара Михайлівна Сорочан, Марина Іванівна Скрипник; навч.-метод. посіб.; Держ. вищ. навч. зал. «Ун-т менедж. освіти». – К., 2016. – 231 с.
8. Управління професійним розвитком учителів: навч.-метод. посіб. / Л. А. Мартинець. – Вінниця: ДонНУ, 2016. – 87 с.

Товканець Ганна Василівна. Професійний розвиток педагога в умовах технологічних змін

В статті наголошується на особливостях напрямів і форм професійного розвитку педагога в умовах технологічних змін. Підкреслено, що успіх реформаційних процесів в освіті залежить від вдосконалення педагогічної майстерності педагога та умов його професійного розвитку, від того, наскільки вчитель усвідомив їх цінність і сформував своє ставлення до змін, що відбуваються. Професійний розвиток розглядається як процес активного перетворення особистістю свого внутрішнього світу за допомогою формування і розвитку професійно значущих в педагогічній діяльності знань, умінь і навичок, здібностей і якостей особистості, мотивації, діяльності, комунікативності й рефлексії, які впливають на успішну творчу самореалізацію педагога в його професійній діяльності в умовах роботи в конкретній загальноосвітній організації з урахуванням потреб і запитів всіх учасників освітніх відносин і соціуму.

***Ключові слова**: педагог, професійний розвиток, технопарк, коучинг.*

Tovkanez G. Professional development of a teacher in the conditions of technological changes

The article emphasizes the peculiarities of directions and forms of professional development of a teacher in the conditions of technological changes.It is emphasized that the success of reform processes in education depends on the improvement of pedagogical skills of the teacher and the conditions of his professional development, on the extent to which the teacher realized their value and formed his attitude to the changes taking place. Professional development is seen as a process of active transformation of a person's inner world through the formation and development of professionally significant in pedagogical activities knowledge, skills, abilities and qualities of personality, motivation, activity, communication and reflection that affect the successful creative self-realization of teachers in his professional activities in terms of working in a particular educational organization, taking into account the needs and requests of all participants in educational relations and society.

***Key words:** teacher, professional development, technopark, coaching.*

УДК 378:37.011.3

ТРОФИМЕНКО А.Б.,
аспірантка кафедри педагогіки,
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка,
м. Суми, Україна

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ФАСИЛІТАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

Постановка проблеми. В умовах євроінтеграції система освіти України зазнає докорінних змін. Наразі зосереджується увага на конкурентоспроможному висококласному фахівцеві зі сформованими професійними цінностями та повною самореалізацією в обраній діяльності. На сьогоднішній день формування професійної компетентності потребує якісно нової діяльності вчителів природничих дисциплін. Актуальність поданої проблеми полягає також і у вирішенні суперечностей між переважанням традиційних методів, засобів і форм підготовки майбутніх вчителів природничих дисциплін та необхідністю переорієнтації на абсолютно інший рівень професійної компетентності педагогів, що передбачає впровадження нових напрямів освітнього процесу, наприклад фасилітації.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Ще у 50-х рр. XX ст. у праці «Свобода навчатися» К. Роджерсом та іншими представниками гуманістичної психології були запропоновані такі поняття як «педагогічна фасилітація», «педагог-фасилітатор» [7]. На сьогоднішній день все більше й більше

науковців звертаються до обґрунтування цього феномену. В науковому доробку дослідників обґрунтовані такі поняття як «фасилятивність особи» (М. Казанжи), «фасилітуюча взаємодія» (О. Димова), «фасилітуюче спілкування» (О. Врублевська, В. Суміна). Завдяки дослідниці Т. Сорочан термін «фасилітаційна компетентність» увійшов у вітчизняну педагогічну науку. Поняття «фасилітаційна компетентність» пронизує і творчі доробки О. Фокші та Е. Гуцало. Так, у працях дослідників розкривається суть, зміст, структура, властивості суб'єктів фасилітаційної взаємодії. Проте проблема формування фасилітаційної компетентності майбутніх вчителів природничих дисциплін недостатньо висвітлена і потребує деталізації та подальшого вивчення.

Постановка мети. Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні фасилітаційної компетентності майбутніх учителів природничих дисциплін. Задля досягнення поставленої мети слід розв'язати ряд завдань: проаналізувати наукові джерела, в яких розглядається поняття «фасилітація», охарактеризувати поняття «компетенція», «компетентність», «педагогічна компетентність», «професійна компетентність», «фахова компетентність», «фахова компетентність учителів природничих дисциплін», «фасилітаційна компетентність вчителя» та з'ясувати значення фасилітаційної взаємодіїї для майбутніх вчителів природничих дисциплін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оскільки метою дослідження є теоретичне обґрунтування фасилітаційної компетентності майбутніх учителів природничих дисциплін, то насамперед слід розглянути узагальнене уявлення про компетентність як наукову категорію на основі аналізу деяких визначень споріднених і взаємопов'язаних понять «компетенція» і «компетентність».

Академічний тлумачний словник української мови надає пояснення терміну «компетенція» як коло повноважень особи, і, відповідно, добра обізнаність із чим-небудь [1]. Тобто це певні знання, якими володіє людина для успішного виконання роботи відповідно до встановлених правил та вимог.

В свою чергу, термін «компетентність» не слід вживати як синонім до слова «компетенція». Найбільшого поширення у педагогічній науці набув підхід, окреслений О. Пометун, де «під компетентністю людини розуміються спеціальним шляхом структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, які набуваються особистістю в процесі навчання. Вони дозволяють їй визначати, тобто ідентифікувати і розв'язувати незалежно від контексту (від ситуації) проблеми, що є характерними для певної сфери діяльності» [4, с.7].

Вагомий внесок у дослідженні саме педагогічної компетентності зроблений науковцем В. Галузяком, який розуміє її як «системний прояв професійних знань, умінь, ціннісних орієнтацій, здібностей і особистісних якостей, що дозволяють успішно вирішувати функціональні завдання педагогічної діяльності» [6,с. 44].

Досить часто ми можемо спостерігати вживання поняття «фахова компетентність». Під фаховою компетентністю розуміють набір знань, умінь, навичок, які необхідні обізнаній з певного питання людині, але при цьому виражають необхідні особистісно-професійні якості. На відміну від професійної, фахова відображає особливості профілю, зокрема, природничого напрямку, тоді як професійна підготовка містить загальні положення, що характерні для діяльності всіх учителів. Тобто, поняття «фахова компетентність» вужче за значенням.

В процесі формування фахової компетентності майбутніх вчителів природничих дисциплін важливу роль відіграє зв'язок теорії з практикою. Саме на вчителів цього напряму покладена місія активізації застосування знань, набутих із життєвого досвіду дитини. Навколишнє природне середовище, в якому розвивається учень, знайоме йому ще змалечку. Відповідно, знайомство з основними категоріями природничої науки у школярів відбувалося ще з раннього віку. Таким чином, головне завдання вчителя природничих дисциплін полягає не в поясненні «нового» матеріалу, а, перш за все, в актуалізації раніше набутих знань учнів з їх життєвого досвіду. Так, наприклад, при вивченні кліматичних особливостей Північної Америки, зокрема помірного поясу материка, слід провести аналогічні лінії з нашим кліматом і визначити спільні значення температури за сезонами, кількості опадів тощо. Учні з легкістю визначать тип клімату помірних широт Північної Америки, не зважаючи на те, що не відвідували континент особисто. Це дає змогу вчителеві не зупинятися на відомих фактах, а поглиблювати і систематизувати знання школярів новими термінами, теоріями, поглядами вчених тощо.

Так як підготовка вчителів природничих дисциплін здійснюється в закладах вищої освіти, то незаперечним є той факт, що бакалавр чи магістр даних спеціальностей повинен знати фундаментальні закони природи, неорганічної і органічної матерії, ноосфери, біосфери; розуміти роль індивіда в сучасному суспільстві і природі; усвідомлювати вплив діяльності людини на навколишнє природне середовище і, в свою чергу, як це середовище впливає на самого індивіда. Крім того, сучасний учитель природничих дисциплін повинен бути наділений критичним мисленням, здатністю до абстрагування та встановлення причинно-наслідкових зв'язків. Такі властивості особливо потрібні при вивченні астрономії, оскільки побачити на власні очі або ж перевірити певний факт здебільшого просто неможливо.

Проте не слід забувати, що природничі дисципліни включають в себе біологію, хімію, географію, астрономію, фізику та інші тісно пов'язані з названими науки з метою вивчення нашої планети лише в повній взаємодії одна з одною. Тільки їхня інтеграція забезпечує опанування комплексу сучасних природничо-наукових знань та набуття професійних умінь і навичок. Це вкотре підкреслює поняття «фахова компетентність учителів природничих дисциплін».

Варте уваги трактування цього поняття, запропоноване дослідницею І. Шевченко. Дану категорію науковець розглядає як інтегроване особистісне утворення, що характеризується сукупністю спеціальних теоретичних знань, відповідних практичних умінь і навичок, які органічно сполучаються на підґрунті позитивної мотивації, ціннісних орієнтацій та особистісно-педагогічних якостей, зокрема інноваційно-технологічного спрямування, і сприяють розумінню явищ і процесів, що відбуваються в природничій галузі, та набуттю досвіду інноваційно-технологічної діяльності для адекватного застосування інноваційних педагогічних технологій у навчальному процесі з метою формування компетентних учнів [6, с. 504].

Саме сприяння розумінню явищ і процесів, що відбуваються в природничій галузі, може здійснюватися завдяки фасилітаційній компетентності вчителя.

Феномен «фасилітації» з точки зору педагогіки висвітлений у працях А. Гельбак. Автор стверджує, що при традиційній формі навчання учень отримує знання вже у готовому вигляді. В свою чергу, вчитель-фасилітатор прагне виробити в учневі внутрішню потребу в знаннях та самоосвіті. Ключовий момент діяльності педагога спрямований на взаєморозуміння, довіру та взаємодопомогу, що сприяє формуванню аналогічної поведінки у школярів. За рахунок цього, вчитель формує ситуацію, для вирішення якої в дітей виникають протиріччя між уже сформованими знаннями і пошуком нових рішень. [3, с.27].

Дослівний переклад терміну «фасилітація» трактується як «сприяння», «полегшення», «допомога». Дані дії педагога ще раз підтверджують це тлумачення, і роль вчителя сприймається не як джерело передачі знань, а, власне, як каталізатор самостійного пошуку учнів у вирішенні нових завдань.

Питання характеристики фасилітаційної компетентності учителя ми можемо спостерігати у працях О. Фокші. Науковець обґрунтовує її як «конструкт», що дає можливість педагогу застосовувати всю сутність та механізми педагогічної фасилітації – педагогічну підтримку особистісного зростання учня та педагогічний супровід його навчальних досягнень [5, с.205].

Висновки. В умовах реформування освіти нашої країни все більше значення відіграє саме якість навчання. Аналізуючи проведене дослідження можна стверджувати, що фасилітаційна компетентність входить до складу професійної компетентності вчителя природничих дисциплін. Така діяльність учасників освітнього процесу, заснована на засадах взаємопідтримки та довіри, забезпечує підвищений рівень мотивації школярів сучасної школи.

Перспективами подальшої роботи в даному питанні є дослідження стану розробленості фасилітаційної компетентності в контексті майбутніх вчителів природничих дисциплін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Академічний тлумачний словник української мови. 1980. URL: http://sum.in.ua/s/kompetencija.
2. Галузяк В. М. Сутність і структура педагогічної компетентності вчителя // Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Серія : педагогіка і психологія. 2016. № 48. С.37-46. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nzvdpu_pp_2016_48_10.pdf (Дата звернення: 13.10.2020 р.)
3. Гельбак А. М. Фасилітація як форма демократизації навчання. Наука і освіта : наук.-практ. журнал. 2008. №3. С.25-28. URL: http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/4857/1/Gelbak.pdf (Дата звернення: 05.10.2020 р.)
4. Пометун О. І., Гупан Н. М., Власов В. С. Компетентнісно орієнтована методика навчання історії в основній школі : методичний посібник. К. : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 208 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/712706/1/Пометун%20О.І.%20Компетентнісно%20орієнтована%20методика%20навчання%20історії.pdf (Дата звернення: 13.10.2020 р.)
5. Фокша О.М. Теоретичний аналіз проблеми формування фасилітаційної компетентності майбутніх. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2018. Випуск 60. С. 203-207 URL: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/23967/1/Foksha%20O.%20M..pdf (Дата звернення: 17.09.2020 р.)
6. Шевченко І. А. Сучасні підходи до визначення сутності поняття фахова компетентність учителів природничих дисциплін. Збірник наукових праць Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2012. Вип. 32.

С.500-505. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?user=QDDij30AAAAJ&hl=uk (Дата звернення: 02.08.2020 р.)
7. Rogers C. Freedom to learn: A view of what education might become. Columbus, OH : Merrill, 180.1968.

Трофименко Аліна Борисівна. Підходи до визначення сутності фасилітаційної компетентності майбутніх вчителів природничих дисциплін

У статті теоретично обґрунтовані актуальні питання, пов'язані з феноменом фасилітаційної компетентності вчителів природничих дисциплін. Проаналізовано зміст ключових понять даної категорії та розкрито значимість фасилітаційної компетентності для майбутніх педагогів.

Ключові слова: *фасилітація, компетенція, компетентність, педагогічна компетентність, професійна компетентність, фахова компетентність, фахова компетентність учителів природничих дисциплін, фасилітаційна компетентність учителя.*

Trofimenko A.B. Approaches to determining the essence of facilitation competence of future teacher of natural disciplines

The article theoretically substantiates topical issues related to the phenomenon of facilitation competence of teachers of natural sciences. The content of the key concepts of this category is analyzed and the importance of facilitation competence for future educators is revealed.

Key words: *facilitation, competence, competence, pedagogical competence, professional competence, professional competence, professional competence of teachers of natural sciences, facilitation competence of teachers.*

УДК 378

ТРОФІМОВА А.М.,
магістрантка 011 Освітні, педагогічні науки
(Педагогіка вищої школи),
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ

Дослідження формування гендерної культури майбутніх викладачів зумовлює необхідність у визначенні шляхів удосконалення взаємин між чоловіком та жінкою. Аналіз праць із гендерології показав, що більшість наукових розвідок на вищезазначену тему носять теоретично-описовий, і узагальнюючий характер. Практичні знахідки актуалізувалися в історії гендерної педагогіки, психології, філософії, методиці навчання й виховання лише в останні два десятиріччя.

Наукові дослідження гендерної тематики спрямовані на пошук шляхів формування особистості з високим рівнем гендерної культури. Так, А.Бондарчук дослідила особливості виховання в студентської молоді культури сімейних взаємин; С. Вихор проаналізувала процес гендерного виховання учнів старшого підліткового та раннього юнацького віку; А. Кравець обгрунтував теоретико-методичні засади підготовки учнівської молоді до сімейного життя; П. Терзі дослідив питання формування гендерної культури студентів технічних закладів вищої освіти; Л. Яценко визначила педагогічні умови підготовки студентів до сімейного життя в процесі гендерного виховання; С. Яшник проаналізувала педагогічні умови виховання культури міжстатевих стосунків у студентів закладів вищої освіти. Більшість сучасних гендерних практик зосереджені на вивченні наявних у суспільстві гендерних стереотипів, визначенні завдань щодо реалізації ідеї гендерної рівності в школі, вищій школі та інших інститутах соціалізації. Незважаючи на підвищений інтерес науковців до гендерного виховання, проблема формування гендерної культури майбутніх викладачів у процесі професійної підготовки залишається актуальною [1].

Необхідність використання гендерного підходу в навчанні й вихованні майбутніх викладачів підкреслюють багато вітчизняних та зарубіжних вчених.

У різних джерелах неодноразово констатується факт, що ми маємо низький рівень гендерної освіченності людей. Тому необхідно розширювати рамки гендерної освіти, використовуючи сучасні інтерактивні методи, здійснювати виховання не тільки у загальноосвітній школі на окремих факультетах, але і в закладах вищої освіти.

Засобом реалізації гендерного підходу в освітньому процесі є гендерне виховання, що розглядається як ''цілеспрямований, організований і керований процес формування соціокультурних механізмів конструювання чоловічих і жіночих ролей, поведінки, діяльності та психологічних